

W A L W E

ILMUB KAKS KORD KUUS



Toimetuse ja talituse: Uus tän. 14, Tallinnas. Sealsamas tellimiste vastuvõtmine. Kõnetr. 266 ja 348.
Kontor on awatud kella 10—3 p.

Nr. 29

Reedel, 18. augustil 1922

2. aastakäik

Sisu: Kindral Soots ennast „rehabiliteerimas“. (Järg). — Kadugu tung hariduse järel. — Ohwiteride auastmetes ülendamisest. — Raudtee Ekspeditsiooni agentuuri „kasulikkusest“. — Missuguste elustele meie julgeolek ja olemasolu rajatud? — Veel mõnda meie riiklisest äriettevõtetest. — Aegna merekindlus pillkaari kohaks. — Miks pidi see just nii sündima. — Uued „mõisasaksad“. — Ühe paarimiljonilise riigiwaranduse uputamise lugu. — Kah üks wahetegemise protseduur. — Kirjad toimetusele. — Kroonika.

KINDRAL SOOTS ENNAST „REHABILITEERIMAS“.

(Järg. Waata „Walwe“ nr. 28).

Riigikogule esitud sõjawäelise autasu seaduse eelnõu järel tasu määramise aluseks on wõetud 1. liigi Wab. Risti 3. järku (sõjaliste teenuste eest). Hr. Soots põhjendab seda oma artiklis järgmiselt: „Asi seisab selles, et käesolew seadus ei puuduta sugugi ristisid wahwuse eest ja sellepärast, kas need õieti ehk walesti annetatud, see käesolewa seaduse ulatuse kohta mõju ei awalda. Iga risti kühles wahwuse eest ripub tema wäärtus — eesõigus teataw järjekorras maad saada. Ka ilma ristita, kui wahwus on kindlaks tehtud, wõib tasuta maad saada. Ja faktiliselt on ka saanud, ja weel mitutuhat meest. Hoopis teises seisukorras on rist sõjaliste teenete eest: tema ei anna mingit eesõigust ja selles mõttes on tema kotiljooni märgiga (Meie harwendus. Toim.) ühewäärtusline.... Käesolew seadus läheb just sellest wälja, et ka minule annetatud rist pole kotiljooni märk, waid midagi muud.“ Edasi pajatab hr. sõjaminister Soots. Ristide annetamine olla sündinud kõigiti õiglaselt, mida olla kindlustanud just ka annetamise ajakohane süsteem. Kõik kaebused olla üldist laadi, polla suudetud ettetuua kaaluwaid, konkretseid fakte mitteõiglasest jagamise kohta. Kaebada ja kisada ainult need, kelle teened wäikesed on, kes tahta oma leeneid ülespuhuda ja ristisid wälja presida. Üks sarnastest olla isegi Tartu Malewa Büroo juhataja hr. K. A. Hindrey, kes õmal ajal Malewa Büroo tegelastele Wab.

Rista nõdnud, samuti ka hr. Mihk. Lüll, kuid tema aga: „olen selle kohta mõne mehega mõtteid wahetanud ja enamus arwab, et kui ristisid õige ohtralt jagada, siis jõuaks kord ka herrade H. ja L. juure; kuid kui ristisid piiratud arwul jagada, siis ehk leiduks weel paljugi, kelle teened ülaltoodud isikute teened ära warjawad“. Ristide jagamine ei rippuda põrmugi mitte ära arwust, sest ka palju rista wõida jagatud saada mitteõiglaselt. Pealegi olla rista jagatud üsna ohtrasti: meil üle 1800, Lätis „Karutapjate ordu“ risti, mis wastab seal meie Wab. Ristile, aga — 1200. Niisamasugune mulje jääda ka Soomest, Leedust ja Poolast. Ristide annetamine polla ka ühti äkki ära lõpetatud. Ettepanekute tegemiseks olla määratud aeg. Kui pole seda käsku tähele pandud, siis süüdistatagu iseennast, ehk oldagu wait. Juba puhttehnilised olud nõuda, et igal asjal kord lõpp olgu. Ei olewat koguni krediiti enam käesolewa aasta eelarwes. Olla olemas weel mingisugune „rahwuslise autasu“ mõiste „ülenormi“ töö eest. Selle kategoriisse kuuluda muu seas ka Läti kindral Ballod. Demobiliseeritud sõjawäelaste kongressi otsus polla hr. Sootsile maikugi mitte autoriteetline ja kaaluw: seal olla rääkinud ainult autasu tahtjate salk mitte riiklisest, waid egoistlisest seisukohast wälja minnes.

Nii, nü, kõik on kõige paremas korras ja Shipkal peaks kestew raha ja tülitamata olek edasi kestma! Hra Sootsil jääb ta enese arwatés weel õigust ülegi. Igatahes huwitaw tüüp — kuude kestwusel waigitakse kõik etteheited ja süüdistused äärmise jonnakuse ning wisadusega surnuks

ja ei liigutada paranduse mõttes oimugi. Siis korraga tuntakse ülekeewat tungi enast wäljapuistata. Wäga kahjatsemise-wääriline nähtus igatahes, et seda ei tehta mitte nagu kord ja kohus sõjaministrina, waid õige kahtlase wäärtusega ajakirjani-ku firma all.

Kirjutus iseennast jätab igaüht külmaks ja sunnib ainult muigama, kuid paraku tuleb meie oludes veel üksikute wõimumeeste tujudega rehkendada ja kannatada.

Tõesti ei tea, milles rohkem piikisid on murtud, kui just Wab. Ristide asjus. Kestnud on see kogu aeg, Risti põhikirja kinnitamisest saadik. Hr. Sootsi tõendustele wastuoksa on põhikiri wäga ebamäärane ja ajanõuetele mitte wastaw — hale ärakiri nii mõneski Wene Georgi Risti statuudist. See faktor saigi segaduste aluseks, mille juure seltsisid veel lugemata kõrwal-wäär-nähtused. Õiglasest jagamisest ei wõi seal juttugi olla, kus otse taewa poole kisendaw ülekohus maad wõtnud. On toodud awalikuse ette küllalt ka konkreetseid fakte, alles ülalpool tegime seda.

Demobiliseeritud sõjaw. Liidu juhatuse sammud ja kongressi otsused on ainult olukorrast ja õiglase printsiibi maksmapanemisest tingitud katsed, mitte pole siin aga tegemist isiklikkusega. Hra minister on hakkama saanud mitte just kõige ilusama wõttega, unustades et ilma alusega süüdistused ikka süüdistajat ennast tabawad. Jagatud Risti arwude wõrdlemine Lätiga on õnnetum kui õnnetu wõte. Eesti wabadussõja ja Läti-Wene „sõja“ wahel on ikka määratu wahe, proportsioon 1800:1200 räägib otse wastupidist keelt. Ristisid annetud omeil üldiselt wähe. „Ohtralt“ on neid saanud ainult teenusteta isikud. Täitsa andeksandmata ka, et sõjaminister meie wabadussõja tähtsust sarnaste wõrdlustega maha tallab. „Rahwuswahelisest autasust“ ja „ülenormi“ töötamisest ei jaksa wist küll ükski mõistlik suurelik aru saada.

Jagamine tohib sündida ainult ühedel alustel, nii oma kodanikkudele kui ka wäljamaalastele. Pole mingit õigust selles küsimuses mitmesugust mõõdupuud tarwitada. Kõige elementaarsem arusaamine peaks seda igaühele lütlema. Kui nüüd aga tultakse wastupidist tõendama, siis wõib järeldus olla ainult üks ja sama — hr. ministril puudub kahjuks laiem silmaring! Olla antud käsk Ristidele ettepanekuid lõpetada. Wäga wõimalik. Aga lubage küsida, mis-sugustel seaduslistel alustel?! Risti põhikirja par. 8. põhjal wõib Ristide annetamist lõpetada ainult Riigikogu wastawa erisea-

dusega, meie teada pole sellesarnast aga arutuselgi olnud. Lihtsalt hr. Sootsi omawoli. Põhiseaduslikes ja õiguslikes riigis ei peaks aga aset olema eht hommikumaalisel omawolil. Sõjaministrile alluwadki ülemused ei tunnista makswaks seda seadusewastast ja lausa ülekohtust korraldust, mida tõendawad nende poolt järjest tehtawad ettepanekud. Raske on õiglastel isikutel loodud olukorraga leppida! Õigus, iga ajal peab olema oma lõpp. Ka meilegi jääb arusaasaamataks hr. ministri wiivitamine. Likwideeritagu aumehelikult küsimus ja esinetagu seaduse eelnõuga lõpetamise kohta. Teisiti ei ole see wõimalik.

Äärmiselt mittekorrekne ja ülekohtune on ka hr. K. A. Hindrey riiwata püüdmine. Hr. Hindrey oli 1917.—1918. a. Tartu Maiewa büroo esimehena Eesti rahvusliste wäeosade loomisel üks tulisematest tegelastest, kelle arwele nii paljugi kirjutada tuleb. Need polgud said meie praeguse rahwawäe aluseks. Tingimata oleks selleaegsete tegelaste tööd, eriti K. A. Hindrey oma, wääriliselt hindama pidanud.

Seda pole aga mitte tehtud! Mikspärast? Hr. Soots olla „mõne mehega rääkinud (igatahes kena asjaajamise wiis!), kes wastu olnud“. Huwitaw, kes olid need „mõned mehed“. Wist küll ka mõned hilisemad Wenemaalt tulijad, kellel tolle aegsest olukorrast ja tööst aimugi pole...

Põhimmõtteliselt ollakse ju „sõjaw. autasu seaduse“ järel tasu määramise poolt, täitsa põhjendatud wastuwardlust tekitab ainult teostamise kord. Sõjaminister on eelnõu aluseks wõtnud I. liigi Wab. Risti, mille annetamisel iseäranis palju wäärnäh-tusi ilmsiks on tulnud. Mikspärast peab tehtud ülukohtu põhjal nüüd üksikutel veel juuresaamise õigus, kuna teised, kellel tõesti teenused, mitte millegagi leppima on sunnitud. See eelnõu käsitab ainult üht osa kogu Wab. Ristide küsimusest, on ainsam lüli sellest, ja ei wõi eraldi otsustud saada. Terwe asi tuleb wõtta põhjaliku rewideerimise alla ja lõpulikult otsustada. Sedasi ei ole see aga mingisugune sõjawäelaste tõsiste õiguste kaitsmine, waid hoopis midagi muud.

Ka sellega ei suuda meie kuidagi leppida, et kõne all olew seaduse eelnõu isiklise wahwuse teisele rohkem plaanile jätab, kuna selle ligi Wab. Rist suuremad õigused annaks kui wahwuse eest. Wiimased, näituseks, rahalist tasu ei saa. Oma eluga riskeerimine on ja jääb sõjas ikka ülimaks teenuseks. Pealegi sisaldab esitud nimekiri lugemata hulka nimesi, millede omanik-

kudel sõjaga midagi ühist pole olnud, järjekulult siis ka sõjalisi teenuseid olla ei saa.

Kõrgematele sõjawäejuhtidele annetud Ristide kohta pole millalgi ütlemist olnud. Kriipsutame seda siinkohal eriti hr. Sootsi kohta alla. Ometi ei keela see asjaolu hr. Sootsi edwistama hakkamast. Ka tema teenuste juures olla kaheldud, sellepärast „et peale sarnase awaliku väljaastumise („Päewal.“ juhtkiri. Toim.) minul ikka nautuke piinlik on selle ristiga ennast kusagil näidata, ja sellepärast minul tuleb embkumb, kas seda risti rahabiliteerida, ehk juudile maha müüa. Walin esiteks esimese ja teatan sellega awalikulult, et kui leidub keegi isik, kes arwab, et temal rohkem sõjalisi teeneid on ehk polegi risti, see andku sellest teada ühes teeneid tõendawate dokumentidega ehk tunnistajatega, ja mina luban seda walitsusele esitada. Leiab walitsus ettepaneku põhjendatud olewat, esinen palwega, minult risti tagasi wõtta ja sellele üle anda uuesti ilmunud wabadussõja kangelasele“.

No see puudus weel. Herra minister awab jandi lõpuks weel wäikese juudi poodikese, kus rista enampakkumise teel turule laskma hakatakse. Ta näib tõesti ikka Ristis ainult kotiljooni märki, wastasel korral ei teeks ta nii paha nalja.... Arwad lihtsalt, et siin adresseerimise eksitusega tegemist. Sarnaste ettepanekute paras koht on „Meie Matsi“ nalja osas. Ministri herra wõib aga rahul olla — niisuguseid väljaastujaid igatahes ei ilmu, sest teiste isiku märgija tahaks end waewalt keegi ehti... Igatühele ta oma! Selles suhtes astutagu sammusi walitsuse ees, — ?

KADUGU TUNG HARIDUSE JÄREL!

(Kindral Sootsi seletuse puhul ajakirjanikkudele).

Hiljuti oli sõjaministri kindral Sootsi juures järjekorraline informatsiooni andmine ajakirjanikkudele. Teemaks oli seekord — „meie sõjawäejuhtide kutsehariduse korraldamine“. Räägiti sõjakoolist, ohwitseride Tondi ja kindralstaabi kursustest, prof. Bajowi hädatarwilikkusest Eesti wabariigile ja awada kawatsetawaid, nõndanimetatud, juristide ettevalmistamise kursustest. (Jälle üks wähetootaw asutus juure!) Puudutati ainult wälist külge, ilma et oleks tihatud sõnagi lausuda sellest, missuguse süsteemi wõi süsteemituse järel see õpetus kõik sünnib. Oleme warem sellest juttu teinud ja nähta-

wasti tuleb edaspidigi weel ligemalt sõna wõtta. Käesolewas artiklis tahaksime aga üht iseäranis wõõrastust äratawat kindral Sootsi waatepunkti äramärkida. Nimelt on ta muu seas lausunud: „Paljud sõjawäelased, olles sõjawäeteenistuses, õpiwad ka ülikoolis. Selle wastu ei saa põhimõtteliselt olla, kuid praktiliselt tuleb wälja, et need kogu oma jõudu sõjawäele ei pühenda, waid sõjawäeteenistus on ainult leiwaküsimus, kuna peahuwid ülikooli tööga on seotud. Asi on läinud isegi niikaugale, et mõned reserwiohwitserid-üliõpilased on palwega esinenud, et neid määrataks wakant-kohtade peale, et niiviisi majandusliselt toetust saada wõiks, samal ajal jätkata õppimist ülikoolis. Sõjaministeeriumil on kawatsus maksma panna sarnast korda, et tulewikus ülikooli astumiseks ainult neil õigus oleks, kes rahuaegse ohwitseri kutse täielikult omandanud.“

Olgem awalikud, kaua pole me' ajalehti weergudel leidnud midagi wäiklasemat. Lihtsalt raske uskuda, et sõjawäe kõrgem juht wõis wäljenda neid mõtteid! Mitte enam ega wähem ei ihalda ministri herra oma tegewuse tagajärjena näha, kui waimliste huwide mahasurumist, üldhariduse täendamise takistamist. Waimlise arenemise poolt peawad kõik saama surutud ühe mütsi alla, nagu seda teostas kurikuulus Wene kindral Araktseejew ja nagu see ka kommuuna meeste ideaal.

Waatame ligemalt, kuidas see püüd kokkukõlas ajanõuetega. Uuema aja sõdades ei mängi peasa mitte enam ainuüksi sõdiwate poolte isikline wahwus, waid weel palju teisi tegurisi. Kõige esimesel joonel tuleks siin nimetada kahtlemata üldist harduslist tasapinda—mida haritum rahwas, seda rohkem shansisi wõidu peale. Praeguse aja lahing nõuab igalt sõjawäelaselt laialdast arusaamist, isiklist olukorra hindamist ja otsustamisewõimet. Ka sõdade ajalugu tõestab seda. Olgu mõned näitused. Juba 1871. aasta Prantsuse-Saksa sõjast teame klassiliseks saanud kategoorilist oletust: sõja wõitis Saksa kooliõpetaja! Teiste sõnadega—Saksa kooliõpetajate intensiivse töö wiljaks oli sakslaste selleaegne kõrgem haridusline tasapind ja sellest äraolenev isamaa armastus. Wene-Jaapani sõjas löi kiirest edenenu Jaapani kultuur Wene „mushikut“. Eesti wabadussõjas saawutasime hiilgawa wõidu samuti ainult oma waimlise ja hariduslise üleoleku tõttu, kuna tehniliselt meie esialgu täitsa abitud olime, waenlase arwulisest ülekaalust rääkimata. Wäga iseloomulik igatahes oli Eesti sõdurite waatepunkt „tiblade“, suhtes — neid ei loetud omawäärilisteks lahinguaenlasteks, kellede oes kapituleeri-

mine enesetunnet alandaw, waid see oli nagu iseenesestki mõistetaw ja wastuwaidlemata tõeasi, et kommunistide saatuse oli, nende rumaluse tõttu, peksa saada. Sedasi oli nüüd, kuid tulewikus peame rajama omad lootused ja organisatsiooni teistele alustele. Rahwuline sõjawägi peab kujunema nii sõjalisest kui ka üldhariduslisest küljest wäljapaistwaks jõuüksuseks. Rahwakool peab andma selleks kindla ja soodsa aluse, mida tegew ja reserw teenistuse aastatel edasi arendataks ja laiendataks. Tegew teenistusea g rahwawäes on küll lühike, aga hea tahtmise, otstarbekohase korralduse ning süsteemi juures wõidakas ka selle aja kestwusel palju korda saata. Just selle läbiwiimise oskuses seisabki meie kohustaw ülesanne. Oleks ammu aeg loobuda Wene ilmariigi shabloonide haleda wõitu kopeerimistest ja asuda omapärasele edenemise teele, mis wastaks wäikeriigi elunõuetele. Aga wõi meil sellest aru jaksataks wõi tahetakse saada. Armastatakse toimetada just wastuoks.

Sõdurite kaswatamine ja isamaakaitseks ettevalmistamine lasub ohwitseride õlgadel. Wiimased peawad olema tublid ja kogemustega sõjamehed, head kaswatajad ja peab neil leiduma palju häid waimlisi, positiivseid, omadusi. Kõik see tingib tüseda eri, sõjawäelise hariduse kõrwal põhjalikku üldharidust. Selles suhtes nõutakse meil teatawasti keskkooli lõpetamist. Peame jõudma aga kaugemale. Sõjawägi peab kujunema asutuseks, kus ka kõrgema haridusega isikud suuremal hulgal teenistust leiawad ja püsima jääwad. Usume, meil loodakse mitte ometi tänapäewa, waid tulewiku sõjawäge, kus tarwis laiemaulatuslist hindamist.

Üldiselt tuntud on aga tung kõrgema hariduse järel: üliõpilaste arw tõuseb wäiksearwulise rahwa järel üle 3000. Kardetakse juba intelligenti üliproduktiooni. Kuigi see kartus esialgu oma täideminekut küll oodata laseb, kuid üks asi on kindel, et lähemas tulewikus siiski ülikooli lõpetajatest paljud tööalased on sunnitud leidma, mis waremalt ehk madalama hariduslise tsensusega isikute tööpõlluks oli. Oletada wõime sellepärast, et kui sõjaminister sõjawäes teenimise tingimisi mitte just täitsa wõimatuks ei muuda, siis ülikooli lõpetamine iseenesest weel mitte sugugi sõjawäest eemalepõgenemise motiiviks ei pruugi saada. Naeruwäärt ja lapsik pealegi, kui madalama hariduse kaudu ja edasiharimise wõimaluste ärawõtmise läbi sõjawäele tööjõudu kinni püütakse hoida... Niikaugel umbkotis ja pankrotis oleme siis õnnelikult praeguse sõjaministeeriumi „süsteemiga“. Suur tänu vähemalt awalikkuse eest! Troostiks ei leia küll kusagiltki ilma-

kaarest midagi selletaolist, mis meie Kilp-laga ühele pulgale asetada wõiks. Ainult ajaloost loeme, et warematal aegadel sõjawäkke inimesi püüti, mis otstarbeks iseäralikud „inimesepüüdjad“ ametis olid. Friedrich Suure päwil, näituseks, peeti jahti suurekaskwuliste meeste peale. Kes teab, weel mõni saatuselik samm ja jõume ehk ka mõni aastasada oma elamises ja olemises „tagasi“ elada.

Täitsa tõsi, oleme olnud sõjawäe ridadest tüsedama elemendi otse paanilise põgenemise pealtwaatajaks. Loobunud on nii paljud üldiselt tuntud wabadussõja kangelased? Kuid hr. Sootsile ei tohiks teadmata olla ka selle nähtuse, pigemini — wäärnähtuse — tõsised põhjused; kas ei ilmutsin end teie poliitika tagajärg? Muudetagu kurssi, parandatagu sõjawäe palga ja teenistuse tingimisi (millede kohta ka nii mõndagi parandust nõudwat ütelda oleks) ja wastupidised tagajärjed ei laseks kaua endid mitte oodata. Ei taheta aga seda, waid üjutakse heameelega endises wees.

Silmatorkaw on ka kahesugune mõõdupuu tarwitamine. Teatawasti on wastu wõetud sõjawäkke palju wenelasi ja wene waimuga ristitud. Need herrad tunnistawad päris awalikult, et Eesti neile praegu ainult wahejaamaks, ajutiseks peatispaigaks, kust kord Wenemaale walgutakse. Siin leitakse aga kõik korras olema! Huwitaw!

Muigama panew on ka argument, millega kindr. Soots õppimiskeeldu põhjendada katsub — takistada teenistust! Hm, wist keegi ei jaksa töötada päewas 24 tundi, seda ei nõuta kusagilgi, waid igauhe isiklik asi on, kuidas ta oma teenistusest waba aega mööda saadab ehk kasutab. Ka sõjawäelasi pole seni kodaniku õigusest keegi weel lagedaks teinud ja on igatahes hr. Sootsi samm isiklisesse eraelusse tungimine. Hr. kindral Soots on sõjaminister, ühtlasi ka Riigikogu liige, siis esineb ta weel ajakirjanikuna tihti peale pikkade artiklitega ning on mõnes ärilises ettevõttes juhatusliige. Tal on ehk teisigi ametisi ja teenistusi weel. Kuidas meeldiks, kui keegi tuleks ja tõendama hakkaks, et üks neist ametitest mitte ei luba täie tahtmise ja energiaga sõjawäe juhtimisele anduda. Kindlasti wist mitte. Hr. kindral Soots wõib olla aga rahul — keegi ei esine sarnase absurdumiga! Aina imestatakse ehk suurt ettewõtlikkust. Sedasi on ka õige. Jatkub kellelgi ohwitseridest jõudu ja tahtmist waba aega, kasinos ehk midu kerge lõbutsemise asemel, õppimisele pühendada — Jumala nimel! Rõõmustama peaksime selle üle. Iga haritud jõud peab Wabariigis terwitatud olema, isegi sõjaministeeriumis tuleb

aeg-ajalt sellega harjuma hakata sõjawäe suhtes. Ei tee wiga, et endised weneaegsed „elukutselised“ siin ehk natuke warju jääwad (nad on palju wäiksema üldhariduse tsensussega), kadedust ei tarwitse sellepärast weel mitte tunda.

Tegelikult pole teenistuse kõrwal edasiõppimine kaugeltki ka mitte nii aegaraiskaw, kui seda hr. sõjaminister tondina seinale maalib. Oppimise wõimalused pole kaaluwale enamusele eestlastest millalgi liig lähedad olnud, waid otse saatuse kiuste on inimesed teenides ja puudust kannatades pidanud omale teed ellu rajama. Nii oli see Wene walitsuse ajal, nii on see ka nüüd. Igas riiklises ametkonnas ja eraettewõtetes leiame sadandeid noori, kes ühtlasi ka ülikoolis käiwad ja pole teenistuse huwid põrmugi kannatanud. Sellest tarwidusest saadakse igalpool inimlikult aru, ei tehta takistusi, waid ollakse äärmiselt wastutulelik. Ja wastutulekut ei tarwitata juba kurjasti. Isikutel, kel julgust on kaht koormat oma õlgadele wõtta, jätkub energiat ka läbiwiimiseks, nõrga tahtejõuga indiwidumid jääwad juba iseenesest eemale. Pealegi kaalutakse kõik wõimalused igakülgsest järele. Ühel lubab ametkoht edasiõppimist, teisel aga ka mitte. Waewalt et wiimane hakkaks asjatat tööd tegema — emb-kumb, ta loobub kas teenistusest ehk õppimise kawatsusest. Eitawate tagajärgede juures kannaks juba otsekohene ülemus hoolt negatiiwsete nähtuste likwideerimiseks. Igatahes ei ole sõjaministril mingit põhjust üldsustama haka'a ja oma karmi käega sümpaatlikku nähtust lämatama tikkuda. Kindr. Soots tahab nüüd teistsuguse teenäitajana kustumata loorberisi lõigata, ta jääb aga Don-Quihote eeskujul kindlasti üksiklaseks tuulikutega wõitlejaks ja pärib loorberite asemel küll midagi muud Eesti hariduse ajaloos.

Weel millegi pärast on otse walus selle küsimuse puudutamine. Sõjawäelased ohwitserid on meie kõige rohkem kannatanud rahwaklass. Saatus pole neile wastunaeratanud. Kuna üks osa kaaswõitlejatest studiumi lõpetanud, majandusliselt ja seltskondliselt haljale oksale tõusnud, pidi teine osa juba suure ilmasõja päiwil suuremalt osalt koolipingilt sõjawäe ridadesse astuma ja sõja koledused kaasa tegema. Elu juhtis neid teisele teele — tegi ohwitserideks — mille peale warem ehk nii wähesed mõtlesid. Sõjale järgnes segane rewolutsiooni ajajärk, Saksa okupatsioon, Eesti wabadussõda.

Kõik need faktorid jätsid hingesse ja terwislisse seisukorda sügawad, kustutamata jäljed. Edasiõppimise ja üldse oma isiklise elu peale polnud aega kellelgi mõelda,

toodi ainult ohwrid üldsusele. Nõnda mööndusid aastad, ununesid kord omatud teadmised, kadus nooruslik rõõm . . . Hingesse aga jäi torkaw walu oma katkestud õppimise puhul! Ülalmainitud põhjustel leidub just sõjawäes iseäranis ohtrasti isikuid, kellel lõpuliku hariduse omandamine poolsti jäi. Eestlane on wisa, ei kaotanud lootust, waid oodati kannatlikult paremaid aegu, kus wõimalused awaneksid pisut ka omale elamiseks. See silmapilk näis kättejõudma rahu saawutamisega.

Nii mõnedki said asuda oma kauaaegse unistuste teostamisele, teised alles kawatsesid seda. Olukord hakkas nagu lahenema. Seal pidi siis nüüd päwakorrale kerkima weel uus õnnetus (lihtsalt ei wea neil inimestel!) hr. minister Sootsi saatusliku weto näol. See ei näi esimene waatlemine, iseäranis sõjawäelistes asjades wõhikule, küll mitte kategooriline olema, waid mingisugune tingiw ülemineku wormel: Sõjaministeeriumil olla kawatus maksma panna nimelt sarnast korda, kus ülikooli astumise luba wõiwad temalt ainult need saada, kes juba rahuaegsed ohwitserid ehk kes selle weel kursustel omandawad! Soo, soo, tänane selle lahke awalikkuse eest! Põhjuseks nii siis ikkagi mitte ülejõu käiw töökoorem, mis teenistuse huwisid halwaks, waid sootu teine faktor. Luba oleneb nii siis ära neist wäga küsitawa wäärtusega Tondi ohwitseride kursustest ehk õigemini lihtlabasest ettekäändest. Teiste sõnadega öeldud — luba ei antagi enam. Selgitame pisut.

Kindr. Sootsi terminoloogia järele nõnda nimetatuid „Sõjaaegseid ohwitseride“ on meil vähemalt umbkaudsest 800—600. Kui neid kõiki ikka Tondi kursuselt läbi wuristada tahetakse, (sellesugune tahtmine näib olema) siis kulub selleks protseduuriks aastat 10—7 ära (kursustel korraga 80—70 meest). Tulub oodata nii siis kaunis kaua järjekorda. Wahest ehk koguni 7 aastat, nagu mõni mehelemineja wõnapiiga. Ja alles selles ootamise ning kursusel sõjawäeliselt ümberistamise järele wõib oma alandliku palwega hr. Sootsile „otsustamiseks“ esineda. (Pikaajalisi ettekawatsusi arwesse wõttes ta juba ikka nii kaua ametis püsida loodab!). Nii siis — mööndunud aastate reale lisa weel teine niipalju ootamise aastaid otsa. Kellel jätkub aga hobueesli kannatust selleks: heidetakse käega ehk jälle raputatakse sõjateenistuse aastad jalgilt. Ja mis on siin siis muud wõitnud riik, rahwas ja isegi hr. Soots?! Ning millega tahetakse põhjendada ülikoolis ja ohw. kursustel õppimise sidumist. Need kaks iseärsa ei sega põrmugi üksteist, waid mahtuwad wäga hästi

ühte raami. Igatahes nii mõnigi jõuaks kursustele mineku järjekorrani ülikooli paar korda lõpetada. Väga paljudel on ju ülikool ainult pooleli ehk kogunisti ainult riigieksam andmata. Samuti võib ka ülikoolis olles väga hülgawalt 10-kuulised ohw. kursused lõpetada, sest S. peaks teada olema, et ülikoolis ettelugemise süsteemi juures on vähe teine olukord kui mõnes küla-koolis, kus puudumine kohe wanematele trahwi kaela toob. Kokkuwõttes tuleme otsusele, et hr. Sootsi ettekääne oma argumentatsiooni poolest kahest jalast lonkab ja et seda kuidagi tõsiselt ei saa võtta, ka kõige parema tahtmise juures mitte. Kõlbab ennem mõnesse naljalehesse suwiseks mitte-naerma äratawaks naljatilgaks.

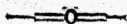
Nali naljaks, kuid ei suuda kuidagi jääda selles loos rahulikuks. Sõjaministrilt, kui sõjawäe juhilt, oleme igatahes õigustud lootma ka sõjawäelaste kasude ja õiguste tusedat kaitset. Kui aga selle asemel järjekorralise moraalise õiguse jalgade alla tallamisega hakkama saadakse, noh, siis lihtsalt ei leia parajat sõna kõige iseloomustamiseks.

Rõhutame veel kord. Haridus on meie sõjawäe üks aluspalkidest. Tuleb kõigiti õhutada elukutseliste sõjawäelaste — ohwitseride — hariduslisi püüdeid ja kalduwusi. Eriti tuleb võimaldada katkestud õppimise jätkamist ja lõpetamist, mis kokkõlas üldse hariduse edendamiselega. Meil on selleks täieline moraalne õigus. Just sõjainistri kohus oleks hoolitseda, mitte aga takistusi teele weeretada. Sõjawägi peab inimesi oma külge kõitma teistsuguste abinõudega, mitte aga hariduslise tasapinna mahasurumise teel. Sarnase metoodiga satume rappa. Kuidas keegi oma ülesannetega toime saab, selle järel võib ja, kui tahtakse, kontrolli pidada otsekoheste ülemuste kaudu. Ja just wiimaste sõna peab kaalawat osa etendama, sest et nad isikuid ja võimalusi kõige paremini tunnawad.

Tahame loota, et sõjainister isegi arusaamisele tuleb oma kitsenduste mitte-õiglustusest ja otstarbetusest ning igasugustest repressiiv abinõudest loobub.

Aeg selleks oleks tõesti wiimane!

Rändaja.



OHWITSERIDE AUASTMETES ÜLEN- DAMISEST.

Sõjainistri päewakäsuga № 234, 8. maist 1920. a. lõpetati ohwitseride auastmetes ülendamine ära 1. maist samal aastal arwates kuni sellekohase ülendamise korra wäljatöötamiseni.

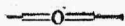
Rohkem kui kaks pikka aastat on pikki silmi selle uue „korra“ ilmumist asjata oodatud, aga ei kihku ega kahku. Selle asemel aga nähtused, mis imestusega kõikide poolt wastu wõetakse. Kõige pealt pole päewakäsust järjekindlalt kinni peetud, waid on sellest mööda mindud, et aga ülekohut sünnitada. Kuna kõik need, kellel 1. maini 1920. a. järgmis auastmeni Wene reeglite järele kas wõi üks ainsam päew puudu jäi, tänaseni endises auastmes wiibiwad, arwas omelt hr. minister Soots heaks Wabariigi aastapäewal s. a. ülendada 4 ohwitseri „kiidu wäärt teenistuse“ eest ülendamise päewast arwates. Tähendab mitte ühel neist polnud aukraad wäljateenitud, waid said selle hr. S. armust. Ja nende hulgas oli üks pärast sõja lõppu Eestisse tuleja, nimelt kapten Oinas! Peale selle teatakse rääkida päris muinasloomisi ja anektootlisi lugusi mõne mehe kiirest „tõusust“. Nii olla üks isand lühikese aja kestwusel alam-kaptenist koguni kindraliks lennanud, ilma et tal oleks tarwitsenud wabadussõjas olla. No selle rekordi fikseerime täppealsemalt ehk teine kord.

Ütelge, kas sarnane erandi tegemine polnud rusika hoop näkku sõjakangelastele?!

Agaga sellega veel ülekohus lõpe. Kaugeltki mitte. Wahepeal süwendati Wene süsteemi. Muu seas tehti aukraadi koha saamisest ja koha peale määramisel peatingimiseks, mitte aga ei pidanud enam osa mängima isikline tublidus ega wõimed. Järjekult ole sa leitnandina kui tuse mees tahes koha peal, ilmub aga Wenemaalt (neid tilgub sealt alataa ikka juure) mõni kapten — ole lahke ja tee kohe teed ning astu madalamale ehk loobu koguni teenistusest. Esialgu sündis see kõik enam-wähem juhusliks, ilma kindla reeglita, siis aga andis sõjainister oma saatuslise päewakäsu № 263 (21. juulil 1922), milles see kord juba kindlaks süsteemiks muudetakse. Muidugi pidi sellele järgnema kohe hiigla ümberpaigutamine koosseisudes ettenähtud kohtadele. Ei jäänud ega jää tulemata teenistusest lahkumised. Ja just tusedamad jõud ei suuda enestega sarnast nukumängu lubada.

Aukraad saab küll tooniandwaks teguriks, kuid unustatakse rahuliku südamega, et üle kahe aasta juba meil aukraadi saadud pole, kuna väga paljudel aga wäljateenitud küll. Küsime, kelle süü ja hooletuse pärast tuleb siin inimestel kannatada. Mikspärast peaks, näituseks kapten, kellel polkowniku aukraad juba wäljateenitud, oma koha andma mõnele Denikini wõi Wrangeli wäe staab-ohwitserile. Ainult sellepärast, et esimene isamaa eest sõdinud on, teine aga wõõrsil aukraadi teeninud!

Lihtsalt ei leia seletust ega nimetust kõige selle jandile. Meie ei julge loota praegustelt sõjawäe juhtidelt põhjalikumat kurs muutust. Jatkaks esialgu ehk sellestki, kui ohwitseride ülendamise küsimus lahendusid teed leiaks. —sp.



RAUDTEE EKSPEDITSIOONI „KASULIKKUSEST.“

(Anname käesolewale artiklile ruumi, et küsimust millegi laiulatuslik tähtsus, mitmekülgsemalt walgustada).

1921. a. 8. okt. Wabariigi walitsuse ot suse põhjal anti kõik tolliladud ja nende sees hoitawad kaubad E. W. raudteewalitsuse korraldusele. Raudteewalitsuse poolt asutati selle tööala peale Raudtee Ekspeditsiooni agentuur, kelle kohus oli kõigi tööde korraldamine, kaupade wastuwõtmine, ladudesse määramine, ladudes olewate kaupade hoiurahade sissekasseerimine ja transiitkaupade edasisaatmine. Nüüd, kus see asutus Raudtee Ekspeditsiooni agentuuri nime all 20. märtsist s. a. kuni siiani tegutsenud, näeme selgesti, kuwõrd wiimane riikliselt ja kaubanduse huwides suuri segadusi ja takistusi ning üleliigseid kulusi riigile ja kaubandusele on teinud. Raudtee Ekspeditsiooni agentuuri tegewuse algusest peale algas iseloomuline segadus kaupade ladudesse määramisel. Kaubad määrati ühe laewa laadungist, tihti ühest konossamendist, 5—6 ladusse, mille tagajärjel kaupe laewa talasitel pidi sorteerima, mis esiti laewade kiire tühjendamise peale halwawalt mõjus ja laewu missugused 4—5 päewaga pidi tühjendatama, tühjendati 12—20 päewa. Pealegi, et laewadest tihti kaubakolisi kas segase märgi all wälja tuleb, ehk sootu ilma märkideta, pidid woorimehed sarnase kaubakoliga 5—6 ladu läbi sõitma enne kui seda maha wõeti, — sellega tekkis weoabinõudest suur puudus ja laewa tühjendamine takistatud. Kaupade määramine ladudesse ja platsidele agentuuri ametnikkude asjatundmatuse tõttu sündis ebaloomulikult. Kaubad, mis ladudesse — aitadesse — pidi määratama, määrati lahise taewa alla ja wastupidi, mille läbi esiteks kaubad rikutud said, teiseks — nende kaupadega ladud-aidad täis pandud, mis lahise taewa all oleks wõinud seista. Niisama suuri takistusi tuli ette wagunit mittekorraliku etteandmise tagajärjel transiitkaupadele, mis esile oli kutsunud raudteeametnikkude ja Raudtee Ekspeditsiooni agentuuri ametnikkude omawahelise mittekontaktis töötamise tagajärjel — nii et töowiljakus ka transiitkaupade edasisaatmisel suuresti langes. Näituseks

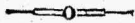
1921. a. sept. ja oktoobrikuul laaditi ja saadeti edasi 16-tunnilise tööaja kestwusel Tallinna sadamas igapäew 560—650 wagunit transiitwilja, kuid käesolewal aastal, kui Raudtee Eksped. agentuur transiitkaupade edasisaatmist korraldas, jõuti waewalt 24-tunnilise töötamise tagajärjel 350—450 wagunit transiitkaupa (wilja) laadida ja edasisaata. Kaupade klaarimine tolli peal on wõimatu keeruliseks tehtud Raudtee Eksped. agentuuri — kui parallel asutuse tolliwalitsuse kõrwale — asutamistest saadik. Selle asemele, et enne kui tolliwalitsus kaubad ladusse määras ja ladurahad sisse kasseeris, olid tolliwalitsusel igasugused andmed, kuhu kaup oli määratud — nüüd aga ei ole agentuurilt mingisuguseid andmeid saada, sest ebaloomulise kaubamääramise tõttu ei tea agentuur lõppude-lõpuks isegi, kus ladus kaup olemas on, nii peame nädalatewiisi kaupu otsima, enne kui leiame. Laduraha maksimine agentuuri kassas on ajawiide ja sünnib wõimatu aeglaselt. Pealegi peab peale selle kui kaup kõik tolliwalitsuse juures klaaritud, agentuuri kassasse minema tühise laduraha maksmise peale aega wiitma, siis nende ladude ülewaatajatele — tolli orderisi märkimiseks andma jne. Kõik see nõuab hiigla ajakulu, mis kaupade rutulist wäljawõtmist tolliwalitsusest sootu halwab.

Et Tolliwalitsusel möödäläinud aastal tõesti wilunud ametnikkudest puudus oli — sai siiski asja lahendada — sest oli tegemist ainult ühe asutusega — kuid nüüd peame kahe asutuse ametnikkudega asju ajama, mis asja niwõrd keeruliseks teeb, et wäljamaa firmade poolt meile pikaldase töötamise eest etteheiteid tehtaks — wäljarwamata weel kohalikkude kaubasaajate põhjendatud mitterahulolematuse alal kaupade mitteõigeks ajaks kättesaamised. Nagu tähendasime — puudus juba tolliwalitsuses ennem wilunud sellekohased ametnikud, nüüd seisab Raudtee Eksped. agentuur koos, täiesti tolliasjandusest tundmatuist isikuist — mille tagajärjel täieline segadus tolliwalitsuses kaubanduse elus walitseb. Kogu selle osa tööde täidesaatmise peale, mida praegu Raudtee Eksped. agentuur täide saadab, töötasid 1921. a. tolliwalitsuse juures kõigest 4 ametnikku. Nüüd aga töötawad Raudtee Eksped. agentuuris juba 60 ametnikku samal alal, siiski on asi halwenenud ja paranemist ei ole lootagi. Juba see suur ametnikkude hulk, mis Raudtee Eksped. agentuuris töötawad, näitab kui palju üleliigset kulu siin riigil kanda tuleb, mida muidugi kaubandus tasuma peab. Nüüd aga kuuleme, et wabariigi walitsuse ees, raudteewalitsuse poolt kawaga esinetakse, Raudtee Eksped. agen-

tuuri tegewust weelgi täiendada — wäitega, nagu saaks Raudtee Eksped. agentuur Tallinna sadamas tööstuse odawamaks ja korralikumaks muutma, mille üle ette ära ütelda wõime — et Raudtee Eksped. agentuuri tegewusele jätmisega Tallinna sadama tööstus kaubanduse alal weelgi korratumaks ja palju kallimaks lähaks, sest kuiwõrd suur peaks küll Raudtee Eksped. ametnikkude arw olema, kui temale weel laiemad operatsioonid kätte usaldakse. Raudtee eksped. agentuuri kui parallel asutuse asutamine tolliwalitsuse juures peaks kiirelt korras uuesti rewideerimisele wõetama ja killustatud tolliwalitsuse tööd endiselt tolliwalitsuse wõimkonda tagasi antama, s. o. kaupade määramine ladudesse ja ladurahade sisse kasseerimine. Sellega oleks meie kaubandusele suur hõlbustus ja kergitus tehtud, sest wõimata on, et ühes ja samas asutuses kaks asutust ühte ja sama tööd teewad. Tolliwalitsus peaks nagu ennegi oma ametnikud ladudes pidama ja samas ka Raudtee Eksped. agentuuri ametnikud. Riigile aga teeks kahe asutuste ametnikkude wahel asjaajamine ülemäära kulu ja ajawiidet, sest aeg on raha ja ametnikud ei teeni ilma palgata.

Pealegi, kui tolliwalitsuses juba rõhkem wilunud jõude olemas on, kui oli seda möödä läinud aastal — siis oleks täiesti soowitaw asja lihtsustamise ja Tallinna sadama tähtsuse pärast — keerulised asjaajamised korraldada. Pealegi peab meie sadam naaberriikide sadamatega wõistlema, et meie tööstus kiire ja odaw oleks — seda ei saa aga kätte siis, kui asjaajamine üleliigsete asutuste läbi keeruliseks ja kallimaks aetakse. Lootma jäädes, et Eesti wabariigi walitsus selle suure tähtsa küsimuse õiglaselt otsustab ja üleliigse asutuse, missugune E. W. R. Eksp. agentuuri nime all Tallinna sadamas kaubandusele suuri takistusi teeb — likwideerib, sellega oleks kaitstud riiklised ja kaubanduse huwid.

Kodanik,



MISSUGUSTELE ALUSTELE MEIE JULGEOLEKU JA OLEMASOLU RAJATUD?

Seni olime iseäranis komisjonis mis salaurgitsemiste ja meie riigialuste õnistanamise wastu walwel. Meie teame, et siin mitte kõik nõnda ei ole läinud, nagu see soowitaw ja tarwis. Meie oleme pidanud pealtkuulama, kuidas meie riigi teenistuses seiswad isikud meie julgeoleku ja kaitse kohta meie waenlastele teateid muretsewad, kuidas meie salajased asjaajamised meie wastaste kätte sattuwad ja neid meie arreteeritud

ametnikule „Tshe-ka“ poolt etteheidetakse, kuidas Bleimann täiesti seaduslisel teel ja õigel ajal meie kohtuwõimude eest teab äralibiseda ja kuidas meie endine K. P. ülem on seisnud meie waenlaste teenistuses.

Niisugused asjaajamised annawad tõsiseks etteawaatamistarweks küllalt põhjust, kuid kas meil on nüüd kõik siis korras? Waevalt küll, sest tekkib kahtlus, kas meie julgeoleku eest walwawas asutuses wastutawal kohal seisew ametnik A. T. ei ole sama isik, kes enamlaste wõimu ajal Ahjas kommissar Rüütli abi oli ja kelle käsul seal meie Kaitseliidu korraldajat D. Nagelit pekseti?

Kui nõnda, siis missugune tagatis oleks küllalt kaaluw, et meid uskuma panna, nagu oleks siinkohal jälle uued ning jalustrabawad üllatused wõimatud?

Teiselt poolt on liig ühekülgse kartuse tõttu enamlaste eest aga peaaegu unustusse jäänud palju tõsisem hädaoht meie olemasoleule Suur-Wene ülesehitajate poolt. Meie teame, kuidas nii muulaste kui ka meie oma läbiimbunud sarmaatlaste kari igal teel meie riigi keskasutustesse püüab, et siin purustatud sidemeid Wenemaaga uuesti wähehaawal korraldada. Ühtlasi hoolitsewad nemad selle eest, et meie laialistes rahwahulkades häwineks usaldus meie keskwalitsuse ja iseseiswa korralduswõime kohta ning sõandawad isegi awalikult meie riigi mõtte wastu ülesastuda (Bajew). Meil seletatakse niisuguste herrade hellitamist wõimalikkude tulewaste poliitiliste kalkulatsioonidega. Kuid need kalkulatsioonid on sama õhulossilised nagu nendest oodatakse tagajärjedki ja seepärast peab riik kui ta oma olemasolu mitte kaalu peale ei taha panna, siin kindla käega selged piirjooned tõmbama. Kauem niisugune ebamäärane seisukord kesta ei wõi, sest ainult kindel usalduswääriline keskwalitsus wõib kohtadel tagajärjerrikkalt mõjuda ja rahwa wastupaneku ja loowat jõudu tööle rakendada. Meil peab kaduma nähtus, et meie Sõja- ja Siseministeeriumis kerkiwad wastutawatele kohtadele isikud, kes meie riigi rajamisel täiesti erapooletuks pealtwaatajais jäänud ehk sel ajal isegi lahutamata Wenemaast unistasid ning ainult kurwade olude sunnil Eestisse paisatud, kust nad muidugi esimesel wõimalusel ka kindlasti kaowad. Wõi peab demokraatlise riigi sisemist korda tingimata tsaariaegne shandarm ja sisemist julgeolekut tema ligidalt sugulane Koltschak-Deniikinlane shandarm, juhtima, kes sel ajal, kui meie Pihkwa ja Narwa all kõik kaalu peale panime, jagamata Wenemaast unistasid. See on hoop

näkku kõigi meie wabaduswõitlejatele. Pealegi ei olewat selle härra sidemed sealpool weel täiesfi katkenud, sest poeg teeniwat praegu weel Suurwene ülesehitajate pool wastuluures Berliinis ja sinna on ka isa rutanud. Millega wõidakse garanteerida, et siin jällegi mõni — Weem-Kromeliaada ei peitu ja siis on jälle tegemist selle likwideerimisega. Meid huwitab ka siinkohal, kuidas tuleb wõtta herra siseministri ja kaitsepolitsei ametlisi seletusi, et Weem-Kroomeli koostötamine Wene monarhistidega kindel olla, kuna aga mainit herrad olewat juba kohtuuriija poolt wabastud.

Kuid tõsiseks hoiatuseks on juba see asjaolu, et niisugustes peadpööritawates kombinatsioonides saab wõimatuks igasugune korralik töö meie riigi julgeoleku eest walwamisel. Pealegi süwendawad selle asutuse lõhkumist weel rahulolematused majanduslise elu korraldamisega ja iseäranis hiljutised „autasu“ kombinatsi. ühe suur-sündmuse puhul. Kuna nendele, kes otse kuulide all oma eluga riskeerinud, 1000 m. „autasu“ pakutud, on aga ülemus asjast palju „demokraatlisemalt“ osa wõtnud. Kui weel imelikum, et suurema, mitmesajatuhandelise summa saab wõimukandja, kes asjasse ainult „karrikatuuri“ kaudu seotud, kuid mis ütleb „õiguslik“ kord seekohta, et need summad ühe teatud rahwakihi poolt kokkupandud, ja kuidas arwatakse seda kokkukõllasse wiia nõudega, et wõimukandja peab tegutsema erapooletult ja riigi seisukohalt, ning kas ei oleks siin antud liig palju paljastamiswõimalusi meie riigi waenlastele?

S.

WEEL MÕNDA MEIE RIIKLISTEST ÄRIETTEWÖTTETEST.

Nii kui kuuleme, on teedeministerium ometi kord Laewasõiduameti likwideerimise küsimuse päewakorda üleswõtnud, mida ainult terwitada tuleb. Iseäraldusena paistab silma aga wiimasel ajal ajakirjanduses ilmunud waated, millega Laewasõiduameti, kui eluwõimsa asutuse peale tähelepanu juhatakse. Peajoontes baseeruwat põhjendused nimetatud asutuse tegewusaastate aruannete peal, kus ikka ja jälle miljonilised kasud figureeriwad.

Et laewasõiduamet esimesel kahel tegewuse aastal mõnesugust kasu osaks näidata, jääb ümberlukkamata tõeks, kuid et need kasud juhuslikult kõrgetest laewade wootariifidest, sama ka nimetud asutuse käes kasutada olnud rekwireeritud laewade mada-

last rendi hinnast olenesid, pole ka weel kellegi poolt ümberlukkamist leidnud.

Kui laewasõiduamet kõik enda otseko-hesed ja kaudsed kulud tegewusele wasta-was suuruses üles oleks wõtnud, ei oleks meie niisuguseid kasusummasid aruannetes mitte leidnud.

Peale sõjalõpu, kui nimetud asutus sunnit. oli rekwireeritud laewad omanikkudele tagasi andma, näeme, et lõwi osa 1920. a. kasudest kadunud on, nii et 1921. a. juba ainult 11 miljoniline kasu üles on wõetud.

Wiimane aruanne on samuti ülespuhitud ja kujutab enesest päästeankrut, mille najal ajakirjanduses laineid lüüakse, ning lugejaid uskuma tahetakse panna selle asutuse kasusaawutustest riigile.

Kes äriettewõtte raamatupidamise peensusi tunneb, see leiab eest tänamata ülesande. Raamatupidamise ideoloogia on ajajooksul isegi anekdootisid loonud. Näituseks, ütles kord üks kuulus jurist ühe raamatupidamise peensuste alal tekkinud protsessi eel: ennem õpib prokuröör Hiina keele selgeks, kui et ta raamatupidamise alal tekkinud protsesse wõidab.

Meie ei taha sellega sugugi ütelda et laewasõiduamet oleks oma raamatupidamise alal midagi fenomenaalist korda saanud, waid konstateerime juhtumisi praktilisest elust, mis ettewõtte raamatupidamist oma peensustega, kui teadust iseloomustawad. Laewasõiduameti 1921. tegewuse aastast kokkuseatud 11 miljoniline kasu annab en-nast lihtsalt seletada: Siin on kergest öeldes, wäikene eksitus kreditooride (wõlauskujate) salgeerimise juures, nimelt, 10½ miljoni E. mrk. vähem näidatud, missuguse summa Laewasõidu amet teiste riigi asutustele juriidiliselt wõlgneb, ja mis teatud manöowriga raamatutest mööda hiilinud.

Kui nüüd weel arwesse wõtta, et Laewasõiduametile wõimalus oli antud minewal aastal enda inwentaarilisi wäärtusi, nii kui laewad, ujuwad abinõud j. n. e. tuntawalt alla tõeliku wäärtuse ümberhinnata, ning mahakruwitud hindade järele tema kasutamise all olewaid wäärtusi amortiseerida, siis näeme, et ülespuhitud miljonitest tolmu kübetki järele ei jää. Et nüüd weel. soowikohaselt sisseseatud raamatupidamine ikka ja alati tegelikust äritegewusest juhi soowide kohast momentlist pilti kombineerida annab, peame tahtmata otsusele tulema, et siin riigil mitme miljoni suurune kahju peitub, mis alles peale asutuse likwideerimist ning raamatute täielikku lõpetamist päewakorrale kerkib

Meie praegustel riigi juhtiwatel jõududel, kellesse asi puudub, peaks juba päewaselge olema, et suurejooneline riigi arwel kaubitsemine arust ja ajast mahajäänud on ja et tema tulusus ka uuendatud põhihoonte peale waatamata riigile lõppude lõpuks kahju annab, mida kodanikkudel kanda tuleb.

Ei ole siin ka juhtiwate jõudude väljamaale komandeerimine midagi aitanud, sest ikkagi tambitakse pimedas ja luuakse riigi arwel uusi ettevõtteid, mis saajad miljone nõuawad.

Niiwiisi ei wõi meie riigi kodanikud, kelle turjale niisugused operatsioonid lõppude lõpuks langedawad, rahulikult pealtwaatajateks jääda, waid peame kõige waljumalt protesteerima, ja nõudma sarnaste operatsioonide rutulist likwideerimist.

Ka isearalise juhusega paistab meie riigi äriettevõtete alal silma asjaolu, et kui ühest otsast mõnda riigi arwel tegutsewat äri likwideerima hakatakse, siis teises otsas samasugune wärdjas ellu tärkab.

Nii näituseks on sadama tehaste juhatus wististi uue tööpõllu otsimisel eksides, endale ühe vähema kaubalaewa logu nimega „Inspektori“ soetanud, millele nüüd era laadungit soodsatel tingimistel Petrograadi tarwis kolmanda isiku kaudu muretsetakse, nõnda et laewasõiduametil uus riikline konkurent juba olemas, olgugi wäiksemas mashtaabis. Kuuldawasti on laew sõja ajast tehastesse sattunud, ja laewa hindade kohutawa allakukkumise tõttu peremehe poolt maha jäetud, kellel laewa remondi kulud wististi liig kõrgena tundusid. Laewa hind olla kaks miljoni mrk. peale arwatud. Laewa komando olla juba komplekteeritud ja laewa esimesed sõiduproovid juba tehtud, nii et sadama elewaatori silla toepalgid ning ühe purjelaewa külge selle laewa tugewust õige kibedalt tundma on õppinud, mis tehastele ilusa summakese maksma läheb.

Liiguwad jutud, et laewa on osatud ajakohase hinna eest ka ära kinnitada, nõnda umbes 1½ miljoni E.mrk. eest. Olgu kuidas on, kuid et rätsep kingisepaks hakkas, tuleb temal kõige agaruse peale waatamata, õige suur kooliraha maksta. Et aga see kooliraha jällegi kodanikkude turjal maksude näol lasub, oleme sunnitud rätsepale weel õigel ajal meelega tuletama wanasõna „iga kingsepp jäägu enda liistude juure.“

sioon riigile jälle tuntud summa kahju toob. Omalt poolt arwame, et see uus operatElame — näemel

AEGNA MEREKINDLUS PILLKAARI KOHAKS.

30. juulil s. a. korraldati, nagu kuulutus-test lugeda „Esto-muusika“ poolt Aegna (Wullfi) saarel pidu. Peale pidu kordamineku kirjutasi kohalikud lehed: „...saarel käidi waatamas Wene walitsuse ajal ehitud kindlustusi... wastuwõtmine saare komandandi poolt oli hästi korraldatud jne“.

Ei tahaks uskuda, et seesama herra komandant Pezold (sakslane), kes käesolewa aasta weebruari kuul kõik, mitmepõlwe Aegna saare elanikud l. maiks saarelt jäädawalt lahkuma sundis, nüüd nõnda lahkeks on saanud, et linna-rahwale sarnast huwi-reisi lubas omada.

Aga ometi näib see nii olema!

Sel ajal elas saarel üldse 8 peret, kokku 46 hinge, kes alaliselt põlwest põlwe (kuulu järel üks perekond 8—9 põlwe) saarel on elanud.

Nad elatasid endid peajasjalikult kalapüügist. Peale selle harfsid nad suurte jõupingutustega liiwast saare pinda, et kartulid enda söögiks ja heina lammaste ja lehmade ülespidamiseks saada. Ja neid sundis komandant kiirel korral lahkuma kui sõja-saladuslisest kindlusest, wististi elanikke kahtlasteks pidades.

Kuid kuhu pidid saare elanikud siis oma eluta ja elusa inwentaariga minema, sellest komandandi herra ei küsinud, teades küll, et lähedal olewad saared elanikka hingede arwu poolest täis on.

Seekord käidi ka saare elanikkude poolt sõjaministeeriumis väljaajamise käsu üle järelepärimas, kus aga sarnasest käsust midagi ei teatud, ega pole ka sealt sarnast walju käsku elanikkude lahkumise kohta antud.

Missuguses waimus wõi meeleolus kannane wali käsk seekord saare elanikkude kohta komandandi poolt anti, on muidugi lähemalt teadmata. Kuid kokkuwõttes näitab, et Aegna saare komandandil P.-l on wõimus küsimusi, mis wabariigi elanikkudel käega-katsutawalt kriitilised on, jala-pealt ainu-isikuna õigus otsustada.

Tärkab küsimus, mis jaoks meil üldse kindlusi, liiati weel merekindlusi nende nimetustega ja saladustega peaks tähendatama, kui seal miskit saladuslikku ei peaks olema. Harilikule, ausale mitmepõlwe üleelawale kohalikule maaelanikule antakse käsk paari kuu jooksul oma pere ja koduga jäädawalt lahkuda, ka weel ettenägemata kuhu, aga kui sõbrad (?) tahawad kindluses pool-Wene rahwuslist pilkaari korraldada, siis olgu rahwas lahke ja tulgu. Kel-

lel aga 150 marka taskus, see wõis prii laewasõiduga linnast kindluse saarele peaseda ja kõik oma silmale lubada, mis on mõeldud ärakeelduks.

Kas seisab siin õiglus ühel mõõdupuul?

Wististi ei ole kodanikud wähe kuulnud ehk weel wähem lugenud meie demokraatliku wabariigi õonistajatest, iseäranis sõjaministeeriumi alla kuuluwatest asutustest algades, kus tükitab asutusse elemente, kes katsuwad waenlaste kasuks töötada ja kõiksugu saladusi ärandmise näol wälja anda. Et sarnaste kurjuste awalikukstulemiseks ja kättesaamiseks abinõu leida, peab igalühel hoolas ettewaatus olema. Kuid paljude kodanikkude imestuseks korraldati Aegna, kui merekindluses komandandi lahke lubaga pidu.

Mis peaks meil siis weel suurem sõjaline saladus olema, kui mitte merekindlus? Ja weel sarnasel ajal, kus riigi õonistajaid ja äraandjaid iga sammu peal leidub. Kes annab karantiid, et seda pidu-sõitu ei kasutanud wast mitmed riigile hädaohtlikust seisukohast waadates? Kui Aegna merekindlust wast riigi rahwa kasude kaitse seisukohast saladusliseks ei peeta, siis awatagu ta awalikult kõigile ja ärgu käsutatagu kauaaegseid elanikke kohtadelt, kelle kohta eelpool tähendatud.

Olin üks neist, kes lähikonnas poolsaarel sel suwel wiibisin ja huwi pakkus kui ausal riigi kodanikul oma perekonnaga paadil Aegna saarele maakoha huwi mõttes sõita. Kuid kalameeste käest kuulsin tõsiselt, et ärgu katsutagu sõita. End kumb, kas wõetakse wastu püssi-kuuliga, ehk talutatakse komandandi juure, kus ilma, et kuigi isiku üle selgusele on jõutud, wahiall linna sõidutatakse. Et seda janti ei tahtnud läbi elada, jäi mul see huwi-koht nägemata. Imestuseks näitab, et pidu korral aga leidub kõigil võimalus.

Kas keegi eelpool ettekantud tegewuse õige leiab olema, jääb küsitawaks; kuid wabariigi kodanikkude tulewase julgeoleku mõttes ol see samm Aegna saarel awalikku pidu trummeldada — eba-samm. —

I. L.

MIKS PIDI SEE JUST NII SÜNDIMA.

7. jaanuaril 1922. a. teeb ettewõtja Jaan Luksep kütteinete keskkomiteega lepingu (Nr. 54), mille järgi kohustab ennast Luunja-Postawa metsast umbes 3400 j. s. põletispuid, 2300 palki ja umbes 1000 kase, lepa ja saare paku wäljavedada. Lepingu kind-

lustuseks maksab Luksep kütteinete keskkomitee kassasse wiissada tuhat marka.

Lepingu § 4-da järgi jätab komitee omale õiguse Luksepa kulul puid, palke ja pakke wäljavedada, kui wiimane 25. weebr. 1922. a. wiiskümmend protsenti kõigist materjaalist weel wälja wedanud ei ole.

Jaanuari keskpäeval antakse L-le komitee poolt kõik puud üle, muud kui asu wäljavedamisele. H-ra L. aga ei mõtlegi wäljavedamise peale ja mingil põhjustel ilmub 16. märtsil koha peale komisjon, kes wäljavedu täiesti wõimetuks tunnistab, põhjendades sügawa lume ja sula peale.

Ei taha selle komisjoni otsuse juures pikemalt peatada, kuid . . . nagu igatõhele teada, olid weebuarikuu kanged külmad tee-olud sedawõrd ärarapandanud, et igasugune wedu kuni 7. aprillini wõimalik oli, mida kõik teised Wabariigi ettewõtjad, peale Luksepa, oma wedamistega tõendanud on.

Et ka Luksepal wäljaweos võimalused ei puudunud tõendab akt Nr. 113, millest näha, et L. siiski 188 j. s. puid wäljavedas ja selle eest ka raha kätte sai.

Mis aga nüüd juhtus?

Lepingu § 4 täitmist ei nõudnud keegi, s. o. et komitee wõib L. kulul kõik puud jne. wäljavedada, waid sellewastu tehakse k. k.-k. ja L. wahel uus leping, mille järgi kõik metsamaterjalid, mis Luksepal wäljavedada oli, Luksepale ära müüakse!

Ei tohi unustada, et see müümine sündis täiesti ilma enampakkumiseta, mispärast ka wõileiwa eest.

See wiimane leping on otse jalustrabaw. L. maksab ainult 10% terwest metsamaterjali wäärtusest sisse ja kõik ostetud kraam läheb L. hoiu ja korralduse alla. Edaspidi maksab L. ostetud kauba eest sellel määral, kuipalju ta ärawedada suudab. Tähendab 3400 j. s. puid, 2300 palki ja 1000 paku wõiwad rahulikult metsas äramadanedada, kui L. mingil põhjusel neid ärawedama ei hakka.

Kas siis 10% ostusummast seda ära tassub? Ja mis sai lõpuks selle 500.000 margaga, mis esimese lepingu kindlustuseks sisse oli maksetud ja missugust L. ei täitnud.

Mistarwis siis üldse lepinguid sõlmida, kui riik ise ei nõua nende täitmist ja laseb ennast niipalju pügada kui aga keegi soovib.

Küsitakse ehk, kus oli kontroll?

Peame kahjuks tunnistama, et see „operatsioon“ sündis kontrolli lahkel nõusolekul ja L., kes enne kuidagi puid wäljavedada ei suutnud, nüüd neid täiss hoos wälja weab.

Kuupalju aga riik sellega kahju sai, jäägu lugejale ise otsustada, sest meil nähtawasti ei ole wõimu, kes need kahjud süüdlaste käest sisse kasseerib.

S i.

UUED „MÖISASAKSAD“.

Ei leidu teist küsimust, mis nii terawalt rahwa elulisi huwisi puudutaks, kui maareformi teostamine. Täitsa mõistetaw sellepärast äge sulle- ning sõnasõda, mis sellel alal aset leidnud. Aga ei wõi kahjuks tõendada, et wäärnähtuste arw wähenenud oleks kõige selle tagajärjel, waid paistab ennemini nagu hoogu wõtmagi. Sõdurite eesõiguste jalgade alla tallamine ja ignoreerimine näitab kujunema igapäewaseks nähtuseks, millele wastuabinõuna mõju ei awalda ei karedad protestid ega tusedad resolutsioonid. Demobiliseeritud sõjawäel, kongressidel ja muidu igapäewases jutujamises ei ole millalgi mõõdapääsetud meie uuema aja herrasmeeste tüübist, kelledena esinewad peasjaikult igasugused riigimaade, ringkonna ja mõisate walitsejad ning teised põllutöömisteeriumi õnnelikud. Jah, tõesti rohkem kui milleski muus on küll põhjust nurinaks. Juba tol ajal, kui meie sõjamehed liinil wiibisid ja wõitle- sid, oskas üks liik inimesi endid poetada soojematele kohtadele. Seal liiguti muidugi lahtiste silmadega ja waadati ning waliti wälja, mil wäärtust oli. Kui mõisate ja inwentari jagamine lahti läks, siis langesid paremad palad nii maapinnas (mõisasüdamed), hoonetest ja inwentaarist nende ametmeeste kätte. Paljud neist pole aga frondi poole waadatagi julgenud, sellepärast oldi õigustud küsima—mil põhjal sarnane tähelepanek? Kas ainult tolle tõttu, et olid upitanud endid piruka juure! Wastused jäädi muidugi wõlgu, elu arenes oma rada ja nüüd wõime maal ringi waadates juba lõigata ja näha külwi wilja. Tihene nähtus — sõidab maanteel tore läikiw tõld, paar traawlit ees, kutsar pukkis, herrasmees tõllas.. Justament kui mõne hea aasta eest parun. Kõik wana- wiisi, ainult isikud on muutunud. Tõllas ei leba nimelt keegi muu, kui mõne riigimõisa wõi ringkonna waltsaja, kellel peale ameti- kohuste weel oma normaal-talu (mõisa) walitseda. Linna inimene on sarnase nähtuse juures esimesel silmapilgul juhmilt kohmetu ning ei oska seisukohta wõtta, kuid armsale maarahwale on need üllatused juba kaunis igapäewaseks asjaks saanud, mille juures enam inimestuse hüüd üle huu'ite ei tule. Aga selle asemel seda tugewamini kirutakse. Kas selleks wõõrandasime mõisad, et uusi paru-

nisi asemele upitaga! Kes wähekenegi maal liikunud ja ringi waadanud on, need wõiwad tõenda, et miski asjaolu nii inimeste meele- olu ei riku ega ärita, kui analoogilised kor- duwad juhtumised. Rahwasuu on ristinud taba- walt sarnaseid isandaid, „uute's paruni eks“. „Näe uus parun sõidab“ öeldakse üksteisele ja lisatakse mõni tusedam hüüdsõna weel kinnituseks juure. Pole imeks panna. Kusa- gil põllu äärel waewleb waene sõdur wiletsa hobuseloomaga ja ei oska leida teesid kitsi- kusest wäljapeasemiseks, sealsamas kõrwal aga karjuw kontrast. Nähtus on igatahes awaliku arwamise ces kinninaelutamise wäärt ja tuleb aina imestust awaldata, et see kõr- gemate instantside tähelepanemist oma peale pööranud pole wõi on ehk raske teha wahet, kollega sarnastel kordadel tegemist, kas riigi- ametniku-wal tsejaga ehk jälle põlise rentniku- mõisaisandaga. Kui nii, siis lahutatagu need kaks head asja üksteisest. Oleme aga igata- hes kuulnud ametlistest walitsejate sõidu- hobustest ja abinõudest. Ja mõni aeg tagasi leidus neid mõne maakonna riigimaade ülema tallis wist küll rohkem kui wanasti Kolow re krahwil. Tallinnas on hädakella löödud mõne wõrdlemisi kõrgel astmel wiibiwa riigiamet- niku sõiduabinõude pärast ja wõime heal- meel alla kriipsutada, et üksikud meie ministritest selles suhtes wäga wähendulikud on ja derokratlikud olla oskawad, seda imelikum wäiksemate ametmeeste lajutamine ja „suure saksa“ mängimine. Isiklik mõn- tunne on ju kenake lõbu, kuid meie waene maa ei suuda omale seda luksust mitte lubada, pea'egi ei oleks see kokkukõlas de- mokraatliku wabariigi mõistega.

Julgeme sellepärast loota, et põllutöö- ministeerium wastawaid korraldusi mitte tegemata ei jäta ja palju paksu werd tekita- nud olukord ainult paha mälestusena meele jääb.

Asunik

ÜHE PAARIMILJONILISE RIIGIWARAN- DUSE UPUTAMISE LUGU.

End. Inglise aurik „Augi“ ülestõstmine Pär- nu jõesuust ja remont ligi paar miljoni mak- sma läinud. Nüüd on aurik „Aug“ igawesti lääne- ja põhjamaali wahe täiteks meripõh- ja lastud.

Saksa-Wene sõja kõigekriitilisemal päe- wil lasti sakslaste poolt Pärnu jõesuus Ing- lise sõelaew „Aug“ meripõhja. Loomulikult jäi see aurik Wene wõimu raugemisel Eesti wabariigi pärida. Inglise nõdmistest ehk soowidest „Augi“ ülestõstmise suhtes ja ko- dumaaale wiiniseks ei teata midagi rääkida.

1920. aastal tulid meie meriasjanduse-ringkonnad arwamisele, et riigimajanduslistest huwidest wälja minnes kasulik oleks seda aurikut Pärnu jõesuust üles tõsta ja temale kapitaalremont teha.

Algaski peajasjalikula ja mõne aja pärast wõis aurik „Augi“ miinisadamas näha. Tõesti laew tarwitas põhj. remonti, sest kauemat aega weesseisnud masinad ja ka laewakere olid täiesti roostetanud. Remont tehti aurikule miinisadamas, missugusteks kuludeks umbes ühemiljoniline eelarwe kokku seati.

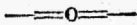
Wahepeal oli töö juba hulk aega laewal tehtud, peaaegu kokkuseatud eelarwe lõpusumma piirides, kui korraga selgus, et parandus ennast ära ei tasu ja töö lõpetamiseks käsk anti.

Sellejärel algaski masinate mahawõtmine laewalt ja „Augi“ tühi kere seisis kuni käesolewa aasta keskpaigani miinisadamas. Oodati, mis nüüd sünnib, mis mõeldakse laewakerega peale hakata, sest kulusid oli tehtud juba ligi kahe miljoni marga suuruses, kui kaasa arwata ka peastetööd Pärnu jõesuus.

Nüüd teawad aga lähedalseisjad kui muinaslugu suure sõelaewa „Augi“ saatuses jutustada: Ühel ilusal suwihommikul, kui kõik waikne, riigikontroll alles uinub, liigub „Aug“ wedurlaewa järel Tallinna peasadama poole. Kõik sünnib salapäraselt. „Aug“ lastakse ilma suurema kolinata kurikuulsa põhja- ja läänemuuli wahe täiteks põhja. Sama wahe täiteks, millest juba tuhatüks kord on kirjutatud, et ta walmis saab, kuid ehitus käib weel praegu päewad ja ööd...

Nii räägitakse sellest paarimiljonilisest riigiwaranduse uputamisest sadama pool.

„Waba Maa“.



KAH ÜKS WAHETEGEMISE PROTSE- DUUR.

Kui hiljuti ühes Tallinna lõbustuskohas-loomamajas keelduti sõdurit sisselaskmast ja seda ainult õlalappide mahawõtmise järel teha lubati, siis täitis sarnane alatu teguwiis küll kahtlemata kõiki tõsiseid riigikodanikka imestuse ja põlguse tunnetega ning nii paljudki kahjatsesid igatahes, et administratiivne karistus selle teo eest väike järgnes.

See kurb wahejuhtumine peegeldab igatahes üsna loomutruult ühe osa kodanikkude äärmist häbematust. Sõja lõpust on möödunud kõigest paar aastakest, kuid juba jule-

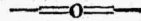
takse tulla ja rüwetada meie sõjawäe mundert, juba asutakse klassilisele wahetegemisele...

Loeme oma kohuseks äramärkida weel üht teistki fakti, mis mitte igatahes vähem üllataw ei ole. Nagu teada asub meie sõjaministeeriumi maja Pika, Pagari ja Laia tänawate wahel. Majasse wiivad Pagari tänawalt kaks ust, mis mõlemad seni sõjawäelastel wabalt tarwitada olid. See nähtawasti aga ei meeldinud mõnele suuremale wõimumehele, kelle hingesse ei mahtunud asjaolu, et 'ka wanemad wennad nendega üht ja neidsamu trepiastmeid tallasid ja koguni heaks arwasid tõstemasinaga wahest endid ülemisele korrale sõidutada. Ilma pikema mõtlemiseta sepitseti ja awaldati päewakäsk, mille järel Pika tänawa poolset sissekäigu ust ainult kõrgematel kohtadel olejad sõjawäelased tarwitada wõiwad kuni iseseiswate wäeosade ülemate ja osakondade ülemateni. Kõik teised peawad aga tarwitama Laia tänawa poolset ust.

Waewalt wõib weel wälja mõelda mõistamatat ja mitte millegagi põhjendatud korraldust. Linnapoolne (tullakse sõjaministeeriumi suuremalt jaolt ikka Pika tän. kaudu) sissekäik ja tõstemasin tehakse wäikese kogu eesõiguseks, kuna sadanded iga päew enne sissepeasemist sammudega ministeeriumi maja pikkust peawad mõõtma ja paljud siis weel „oma jalgel“ kõrgematele kordadele (maja on ju 6-kordne, keldrikord kaasa arwatud) peawad minema, mis iseäranis sõjas haawatutele ikka nagu liig tahab tunduda. Ei ole waremalt praeguse, „kõrgemaülemuse“ ukse juures ka millalgi tungi olnud ega sabsseismist ette tulnud, nii et siin aluseks ainult eraldamise-tung. Siin meie ärawalitud, seal aga üldine masse.

Wäga ja wäga küsitaw, kas sarnane wahetegemine sõjawäe ridadesse kõlbab.

S



KIRJAD TOIMETUSELE.

Meie esitused.

Hiljuti wäljamaa-reisil oli nende ridade kirjutajal juhus näha, kuidas mõnes meie välisesituses töötatakse.

Hädasti tarwilise tunnistuse saamiseks oli mul wajadus Berliini Eesti saatkonna poole pöörata. Kell pool kümme ilmusin saatkonda. Et wastuwõtmine alles kell kümme pidi algama, ei peasenud kohe herade ametnikkude jutule. Pidin selle peale terve tünd ootama. Ei saa nimetamata jätta, kui piinarikas ja wilets see ootamine

on. Inimesi seekord oli neid kolmekümne ümber — lastakse tundide kaupa väikeses toakeses oodata.

Tuba on niivõrd väike, et inimestel külj-külje vastu seista tuleb. Toole jätkub ainult mõne üksikuie. Arusaadaw, et niisugune püstijalu ootamine ruumis, kus õhk lihtsalt paks on, kellegile lõbu ei tee. Selle peale vaatamata, et tol korral wihma sadas, arwasid mõned ootajatest paremaks õues seista.

Et niisugune tüütaw ootamine meie saatkonna ukse ees igapäine nähtus on, selgus kaasootajate juttudest. Samal kuulsin terawat arwustust ja nurinat saatkonna aeglase asjaajamise ja wastutulematuse üle. Kui ka kümnendik osa kuuldust peaks tõsi olema — au see saatkonnale küll ei tee...

Ka sisselaskmise kord tekitab ootajate seas tõsist pahameelt. Nähtawasti ei pea uksehoidja, kes seda protseduuri toimetab, mingit järjekorda. Paljud, kes hiljem tulewad, peasewad warem sisse, iseäranis juudi-soost herrad, kes taipawad uksehoidjale midagi pihku pista. Üldse peab uksehoidja ennast inimeste vastu kaunis toorelt ja upsakalt ülewal — isegi kättega „tagandamist“ tuleb ette. Nagu hiljem kuulsin, olla see härra endine Saksa weltweebel—sellega wõiks ehk seda ümberkäimise wiisi osalt seletada!

Seekord peasesin mina kell pool üksteist wastuwõtja ametniku pale ette. Seletasin oma asja ja palusin minule tarwiminetunnistust wõimalikult kiires korras wälja anda. (Minul oli seda tunnistust hädasti Saksa ametiasutuse jaoks sama päewaks waja). Ametnik lubas „katsuda“ seda kohe walmis teha lasta. Kuid see „katsumine“ kestis üle poole tunni. Minu mitmekordse palwe peale käis ametnik paar korda kõrwalolewas kantseleis, kuid nagu näha, ei olnud kõrwalt toarahwas, (häälele järele otsustades — preilid) mitte kiire töö poolehoidjad. Kuulsin ühe kõrwaga wihasse healega sõnu: „segamine“, „tülitamine“, las' oodata jne. See wist ikka minu kohta käis!

Wiimaks ometi ilmus ametnik minu paaberitega ja teatab, et tunnistus küll walmis olla, kuid puududa ülemuse allkiri. Palub weel „natuke“ oodata. Ootan jällegi. Et aga see „natuke“ ootamine ka pikaldaseks kipub minema, julgen jällegi ametniku poole pöörata. Nähtawasti on ametnikul omalgi juba piinlik. • Ta kutsub teenri ja käseb teda „herra ministri“ juure minna, ja tunnistust allakirjutada lasta. Teener sam-

mubki kuhugile ülemise korrale, kust õige kähku tagasi tuleb. Kuulen selgesti, kuidas ta ametnikule teatab: „Herra Minister on oma magamistoas ja ajab habet, sinna ma sisse ei tohi“!!! Ei tahtnud oma kõrwu uskuda. Waatan kella — weerand 12.!!! Läks weel umbes weerand tundi mööda, enne kui „herra minister“ oma ametikohuste täitmisele asus, ja minu tunnistusele „pitseri“ alla löi. (Kas seda ei oleks ehk mõni sekretäär warem teha wõinud?).

Nii kulus minul ühe ainsama tunnistuse saamiseks, mille sisu waewalt paarküm-mend sõna, terwelt kaks tundi. Õige huwitaw asjaajamine saatkonnas; sest esiteks pahandawad preilid, et neid „segatakse“ ja lasewad tundide kaupa „oodata“, teiseks kui pika ootamise peale paber herra „ministri“ tarwis allakirjutada, selgub, et wiimane weel oma toaleti kallal ametis on!

Niisuguse asjaajamise tagajärg oli muidugi see, et ma seekord Saksa ametiasutusse hiljaks jäin, mis mulle õige kalliks maksma läks.

Paar päewa hiljem oli mul tarwis herra saadiku enese jutule peaseda.

Seekord tulin meelega hiljem, kell 12, et mitte jälle habemeajamise ajaks sattuda. Tuli jälle hulk aega korda oodata, enne kui tanud, sest „saadik“ oli wälja läinud. Mind paluti kas oodata ehk hiljem tagasi tulla. Lugesin wiimast paremaks. Ilmusin uuesti kell pol 2. Ka see käik oli asjata tehtud. Esiteks tuli uksehoidjaga sissepeasemise pärast sõdida, sest wastuwõtmine olla kell 1 lõppenud. Peasesin küll lõpuks sisse, kuid seal teatati, et herra saadik parajasti lõunale olla läinud. Arwasin paremaks sel päewal kokkusaamise katsed hoopis jätta. Kui ma jälle kaks päewa hiljem kokkusaamise katset kordasin, sain teada, et herra saadik puhkusele olla sõitnud!

Saadiku herra ärasõidust kuulda saades otsustasin oma asjas konsuli poole pöörata. Lasin ennast teatada. Paluti oodata. Ka siin ei nihkunud asi ootamisest kaugemale. Istusin kannatlikult ligi tund, ilma et keegi minust wäljagi oleks teinud. Ei tea, kas unustati mind teatamast, wõi unustas konsuli herra oma ootaja, wõi ei arwanud lihtsalt tarwilikuks mind wastu wõtta.

Et minul neist alalistest ootamistest juba küllalt sai, arwasin paremaks „kõrgeid herrasi“ mitte enam tülitada ja kadusin. Igatahes head mälestust minule meie Berliini saatkond ei jätnud. Wõib olla on mõni kaaskodanik minust õnnelikum olnud ja „kõrgeid herrasi“ lähemalt näha saanud. Mina isiklikult nägin ainult uksehoidjat,

kes õige wiisakuseta oli, ja wastuwõtjat ametnikku.

Weel pahema mulje sain meie Wiini konsulaadi tööst. Kahe päewa jooksul käisin neli korda konsulaadi ukse taga kõlistamas ja kloppimas, kuid keegi ei awanud. Kolmandamal päewal õnnestas siiski sisse peaseda, kuid ka sinne konsul oli suwitama sõitnud, ja oma puhkeajaks konsulaadi lihtsalt wist sulgunud. Igatahes preili, keda konsulaadis ees leidsin, ei teadnud ütelda, millal herra konsul tagasi jõuab! ...

Ei tea, kas meie Wiini konsul oma otsekohest ülemust, Berliini saadikut, eeskujuks wõtab, wõi on siin lihtsalt kaks ühesuguste kalduwustega inimese ühisele tööpõllule sattunud? ...

Kui niisugune töötamiswiis meie Berliini ja Wiini esitustes alaline nähtus on, siis ei ole ime, et nende esituste töö ja asjaajamise üle üldist nurinat kuulda on! ...

Kas meil tõesti saatkonnad selleks on asutatud, et „diplomaatidele“, kes juba küllalt selgesti on näidanud, et nad niisuguse ametiga hakkama ei saa, „sooje ja mõnusaid puhkekohti“ anda? Kas Wabariigile ei oleks odawam, kui ta niisugustele „diplomaatidele“, kes nii wähe oma ametikohustustest hütitud, alalise puhkekoha kodumaa pinnal muretseks! Oleks selleks ammu aeg. Siis kaoksid ka alalised kaebtused ajakirjanduses ja ka Riigikogus mõne meie saatkonna tegewuse üle.

Wälisministeerium peaks ometi kord tõsiselt meie saatkondade reorganiseerimise ette wõtma ja kõlbmata elemendi kõrwaldama. Wälisministeeriumi tuleks silmas pidada seda, et meie wälisesitused mitte „herra-de saadikute mõnusaks olemiseks“, waid riikliste ja oma kodanikkude huwide kaitseks on määratud!

Igal kodanikul on õigus seda nõuda, et tema huwid nii sise- kui wäljamaal kaitstud oleks, mis aga praeguse ülemalnimetute esituste mittewastawuse pärast waewalt loota

Reisija.

II.

Rakwere linna ilusamaks kohaks tuleb pidada tingimata ta lossi waremeid.

Nad on tuntud üle Eesti juba postkaartide läbi.

Nüüd on Rakwere ärimees J. Ong ka neid waremeid pildistanud ja etikettidena oma limonaadi pudelitele tarwitama hakkanud, — kuid üks asi paistab siin weider o'ewat, nimelt etiketi peal olew suurte tähtedega wenekeelne pealkiri, mis järgmiselt käib „Золотой напиток“ ja all „Завед-

ние искусственных минеральных водъ“.

Sellest saaks weel aru, kui see „napitok“ Wenemaa jaoks määratud, kuid teada on, et seda ainult Rakweres ja tema ümbruses tarwitatakse, kus ainult eestlased elawad.

Miks see nii on, jääb wist J. Ong'i saladuseks, sest rahwas, kes seda limonaadi joob räägib ikka: „Eks need ärimehed ole ettewaatlikud küll, juhtub Wenemaa wõimule peasema, siis on etiketid juba warakult walmis, mis sa eestikeelsete peale ikka raha raiskad“.

Kõige selle juures tundub otse pilkena, et pudeli kaela peal ka wäike eestikeelne paberilipakas häbelikult seisab, kus peale trükitud: „J. Ong. Rakweres“.

Tahaks loota, et rakwerlastel ka kord rahwusline tunne elule ärkab ja sarnaseid ärimehi boikotti alla paigutaks.

Sämi.

III.

Rõõwimine seaduse nimel ja jõul.

Olen inimene, kes oma terve eluaja korralikult ja kainelt elada püüdnud ja oma hoolsa tööga wäikse summa mustapäewaks kogunud. Nii teenisin kuni wüe'ümne aastani, kuid peale selle läks terwis nõrgaks iseäranis silmad, mis aga ühel käsitöölisel head peawad olema. Nüüd olen kuuskümmend aastat wana ja tööwõimetu.

Suure waewaga korjatud raha laenasin obligatsiooni peale, sest meie ajalehed ja kõnemehed iseäranis seda soowitasid, seletades, et pole waja raha panka panna (olid ju pangad tol ajal wõõra rahwa omad, kuna obligatsioonide alla pandud raha tõstab meie oma rahwamajandust).

Uskusin neid, kuid... nüüd näen neid soowitajaid päratu rikkuses elama, kuna ise olen sunnitud sõna tõsisel mõttes nälgima.

Nüüd näen, et meie elu juhtimine on nende käes, kes omal ajal suure suuga rahwa kasust kõnelesid, kuna nende nüüdne teguwiis sellest kaugelki ei kõnele.

Meie riik on ainult mõni aasta wana ja loomulik ka, et seadused, mis enne uisa päisa loodi, ka parandamist nõuawad.

Ja tõesti seadusi muudetakse, kuid obligatsiooni maksmise seaduse peale ei mõtle keegi, wist sellepärast, et need suured herad omal ajal selle seaduse läbi teise waewa kaudu suuri warandusi omandasid ja nüüd oma wõlga aumehelikult tagasimaksta ei soowi. Kõik warandused, nagu talukohad, majad, elus ja eluta inwentaar ja n. e. on sajakordselt tõusnud, kuna see, kes omal ajal selle peale raha usaldanud, nüüd selle

est okkupatsiooni ajast pärit seaduse läbi ainult pennisid saab.

Wõõrandut mõisade inventaari eest arwatakse 40 marka ühe kuldrubla eest, korteri üürid tõsteti neljakümne kordseks, kuid wõlausaldajad leppigu poolteise margaga.

Kui sagedasti ei ole elus nõnda juhtunud. — Üürnik elab majas, mille ehitamiseks ta oma ülejäänud kopikad wõlana usaldas ja sai enne selle eest 6 kopikat rubla peale, s. o. 3 naela leiba, nüüd aga ainult üheksa penni, millest poolt loodi leiba ei saa, kuna üüri peab neljakümne kordselt maksma.

Mitmed tuhanded wabariigi kodanikka on niimoodi santideks tehtud; selle seaduse muutmise üle on pikad palwekirjad sajanud allkirjadega riigikogu kantsleisse rännanud, kuid nähtawasti on nad ka seal oma lõpuotsa leidnud. Keegi teadis kõnelda, et ega see nii ruttu harutusele ei tulegi, wast ehk teises riigikogus ainult... kuid siis on juba hilja, sest selleks ajaks on juba kõik tasutud, s. o. üks kuldrubla poolteise margaga.

Nii luuakse meil töö- ja hoolekandeministeeriumi jaoks jälle hulk klienta, sest wana inimesi riigiteenistusse keegi ei wõta, ja mujalt teenistust saada ka ei ole. Muud kui mine kerjama. Igatahes kurb lõpp, kui tahtsiid ausalt oma eluaja läbielada.

Wana käsitöeline,

Toimetuse järelmärkus: Oleks soowitaw, et ajakirjandus selle põnewa küsimuse kohta pikemalt sõna wõtaks, seda (gakülgselt walgustades.

KROONIKA

Autähed ja aunimed.

Selle kohta kirjutab „Pwl.“ muu seas järgmist:

Meie põhiseadus ütleb, et ühelgi Eesti riigi kodanikul ei ole luba autähti wastu wõtta, aga meie riigiwalisuses tähtsamatel kohtadel seiswad isikud wilistawad põhiseaduse peale ja wõtawad kahe käega autähti wastu, kui aga keegi annab. Sellega terwele riigile mõista andes, et meie

seadused mitte täitmiseks ei ole, vähemasti kõrgematele ametnikkudele mitte.

On arwamist awaldatud, et selle wastu midagi teha ei saa: wäljamaa autäht olla nagu kotiljoni märk; neid wõida igauks enesele rinda panna nii palju kui tahab. Ei olla paragrahwi, mis seda takistab.

See on eksitus. Meil maksab Wene nuhtluste seadus ja selles on ilma lubata aumärkide kandmine igatahes süüteona ette nähtud, mis teatawa karistuse enese järel tõmbab. Politsei ja prokuratuur on kohustatud asjale kohtulikku käiku andma, kui nad niisugust „kotiljoni märkide“ kandmist näewad. See paragrahw käib ka meie wälissaatkondade liigete kohta, sest nemad on. Inimesi — seekord oli neid kolmekümne duma seaduste alla. Kui nemad wäljapool siiski aumärke kannawad, siis näitawad nad sellega ainult lugupidamatust üles selle riigi ja tema seaduste wastu, kelle esitajateks neil au on olla. Üks gentleman ei luba seda enesele küll ialgi, aga mis seal parata, kui mõni esitaja enesele auks arwab awalikult demonstreerida, et meie riigil mitte küllalt gentelmanisid ei ole olnud wäljasaatmiseks ja ta ka muid on pidanud saatma.

W. Maa.

Metsamaterjaalid mädanemas.

1920. a. ostis Wiljandi maakonna küttekomitee Karksi metsast mitu lanki metsa, kust ülestöötamisel peale põletispuude, ka kaunis koguke tarbematerjaali palkide, telefonipostide, paberipuude jne. näol saadi. Madalate weohindade ja läinud talwe haruldaselt sügawa lume tõttu jäid kõik tähendatud materjaalid metsast wälja wedamata. Nüüd, olles juba teist suwe laialipillatuna raiestiku peal ja rohuga üle kaswanud, on nad sedawõrd pehastanud, et Kõlbawad waewalt weel põletismaterjaaliksiki. Samuti walmistati eelläinud aastal ka riigi metsatöölise poolt siinsetes metsades suurem arw palke, milledele, kõrgete müügihindade tõttu, seni ka weel ostjaid pole leidunud, misparast materjaal metsas kõduneb.

„Waba Maa“.

Järgmine nummer „Walwe“ ilmub reedel, 1. septembril.